

ZARUČENÉ TRADIČNÍ SPECIALITY

TRADITIONAL SPECIALITIES GUARANTEED

Petra Mačáková¹ – Kamila Novotná Kružíková¹

¹Ústav ochrany a welfare zvířat a veřejného veterinárního lékařství,
Fakulta veterinární hygieny a ekologie, VETUNI, Palackého tř. 1, 612 42 Brno

<https://doi.org/10.11118/978-80-7701-048-1-0184>

ABSTRAKT

Zaručené tradiční speciality se řídí nově nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1143. V tomto jakostním režimu mohou být produkty a potraviny se specifickými vlastnostmi označovány jako zaručení tradiční specialita. Cílem tohoto systému je zachovat tradiční metody produkce a tradiční receptury, chránit potraviny s tradičním charakterem a propagovat jejich jedinečný profil na trhu. V České republice pak tuto problematiku zároveň reguluje zákon č. 452/2001 Sb. Potraviny registrované jako zaručená tradiční specialita jsou veřejně přístupné v databázi eAmbrosia. Postup pro zápis do tohoto seznamu má dvě fáze, a to vnitrostátní a unijní. V České republice je v režimu zaručené tradiční speciality registrována „Pražská šunka“ a společně se Slovenskou republikou jsou registrovány čtyři potraviny a to „Špekáčky“, „Liptovský salám“, „Spišské párky“ a „Lovecký salám“.

Klíčová slova: nařízení, zákon, eAmbrosia, zápis

ABSTRACT

Traditional specialties guaranteed are now governed by Regulation (EU) 2024/1143 of the European Parliament and of the Council. Under this quality regime, products and foodstuffs with specific characteristics may be referred to as a traditional speciality guaranteed. The aim of this system is to preserve traditional production methods and recipes, to protect food with a traditional character and to promote its unique profile on the market. In the Czech Republic, this issue is also regulated by Act No. 452/2001 Coll. List of registered as a guaranteed traditional specialty are publicly available in the eAmbrosia database. The procedure for inclusion in this list has two stages, national and EU. In the Czech Republic, "Prague ham" is registered under the regime of the protected guaranteed traditional specialty and together with the Slovak Republic, four foodstuffs are registered, namely "Špekáčky", "Liptovský salám", "Spišské párky" and "Lovecký salám".

Keywords: regulation, act, eAmbrosia, notation

ÚVOD

Občané a spotřebitelé v Evropské unii stále více požadují jakostní, tradiční a dostupné produkty mající jedinečné vlastnosti a charakteristiky, které lze přičíst jejich původu a způsobu produkce. Režimy jakosti v Evropské unii zahrnují systémy na podporu a ochranu potravin s tradičními postupy výroby, specifickými vlastnostmi a dlouhodobou tradicí. Jedním z těchto režimů je zaručená tradiční specialita (dále také „ZTS“), která má za cíl zachovat tradiční metody produkce a tradiční receptury, chránit potraviny s tradičním

charakterem a propagovat jejich jedinečný profil na trhu. Produkty s označením ZTS nemusejí být spjaty s konkrétní geografickou oblastí, avšak jejich receptura, složení či postup přípravy musí být tradiční a významně se odlišující od obdobných produktů na trhu.

Zvláštním cílem režimu zaručených tradičních specialit je pomáhat producentům tradičních produktů informovat spotřebitele o charakteristikách jejich produktů, které představují přidanou hodnotu. Aby se zabránilo vytváření nerovných podmínek hospodářské soutěže, každý producent, včetně producenta ze třetí země, má možnost používat název zaručené tradiční speciality zapsaný do rejstříku za předpokladu, že dotčený produkt splňuje požadavky příslušné specifikace a producent podléhá systému kontrol.

Produkty nesoucí chráněné názvy jsou pro spotřebitele zárukou určité kvality a tradice. Než jsou chráněné názvy zapsány do rejstříku těchto chráněných názvů, jsou podrobeny důkladnému přezkumu oprávněnosti žádosti o zápis ze strany členského státu, následně Komise a v průběhu schvalování žádosti i všech hospodářských subjektů z EU, případně i zemí mimo EU. Zapsané názvy jsou chráněny, to znamená, že nesmí být použity na produktech, které nesplňují specifikaci pro zapsaný název. Na produktech nesmí být používány ani jiné názvy, které by mohli připomínat zapsaný název, aby nebyl spotřebitel uváděn v omyl. Nelze chránit názvy – druhové názvy nebo názvy, které jsou v rozporu s registrovaným označením, ochrannou známkou, odrůdou rostliny anebo plemenem zvířat. Produkty vyrobené v souladu s příslušnou specifikací produktu se na etiketě mohou označit slovy „zaručená tradiční specialita“, zkratkou „ZTS“ a symbolem Unie odkazujícím na zaručenou tradiční specialitu (Obrázek 1). Symbol Unie musí být ve stejném zorném poli jako zapsaný název. Požadavky na označování zapsané tradiční speciality musí být v souladu s nařízením (EU) č. 1169/2011 stanovené v článku 13, pokud jde o způsob uvádění povinných údajů na potravinách.

Obrázek 4: Symbol Unie ZTS

Legislativa

Zaručená tradiční specialita je označení, které identifikuje produkt s tradičními vlastnostmi, které odpovídají normám stanoveným v legislativě Evropské unie. Tento režim je definován nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2024/1143 o zeměpisných označeních pro víno, lihoviny a zemědělské produkty, jakož i zaručené tradiční speciality, a o nepovinných údajích o jakosti pro zemědělské produkty, kterým se mění nařízení (EU) č. 1308/2013, (EU) 2019/787 a (EU) 2019/1753 a zrušuje nařízení (EU) č. 1151/2012, které stanoví podmínky ochrany, registrace a použití označení.

Prováděcími nařízeními jsou:

- Prováděcí nařízení Komise (EU) 2025/26, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1143, pokud jde o zápisy, změny, rušení, prosazování ochrany, označování a oznamování souvislosti se zeměpisnými označeními a zaručenými tradičními specialitami, a kterým se mění prováděcí nařízení (EU) 2019/34, pokud jde o zeměpisná označení v odvětví vína, a zrušují prováděcí nařízení (EU) č. 668/2014 a (EU) 2021/1236
- Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2025/27, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1143 o pravidla týkající se zápisu a ochrany zeměpisných označení, zaručených tradičních specialit a nepovinných údajů o jakosti a kterým se zrušuje nařízení v přenesené pravomoci (EU) č. 664/2014

Z národní legislativy tuto problematiku upravuje zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

Požadavky na zápis zaručené tradiční speciality

Aby mohl být zapsán název jako zaručená tradiční specialita, tak musí popisovat produkt, který je výsledkem způsobu produkce, zpracování nebo složení, které odpovídá tradičním postupům pro daný produkt anebo je vyroben ze surovin nebo složek, které jsou tradičně používány. Název se zapíše jako zaručená tradiční specialita, pokud je tradičně používán jako název produktu nebo označuje tradiční povahu produktu. Název se nezapíše, pokud se vztahuje pouze k údajům obecné povahy používaným pro skupinu produktů nebo k údajům stanoveným zvláštními právními předpisy Unie.

Zápis zaručené tradiční speciality

Postup pro zápis výrobku nebo potraviny do seznamu ZTS je uveden v nařízení (EU) 2024/1143 a jeho prováděcích nařízeních. Pro zápis musí být podána žádost o zápis do seznamu vedeného Evropskou komisí, kterým je databáze eAmbrosia. Žadatelem může být pouze seskupení producentů, kterým je sdružení složené z producentů stejného produktu, jehož název je navržen k zápisu, bez ohledu na jeho právní formu. Může jím být i jediný producent, pokud prokáže, že splňuje stanovené podmínky, a to že je jediným producentem, který je ochoten žádost o zápis podat. Společnou žádost o zápis může podat několik seskupení producentů z různých členských států nebo třetích zemí. Zápis zaručené tradiční speciality probíhá ve dvou fázích, a to na vnitrostátní a unijní úrovni.

Vnitrostátní fáze postupu o zápis: žádost o zápis názvu jako zaručené tradiční speciality musí obsahovat název a adresu žádajícího seskupení producentů a specifikaci produktu (článek 54) uvedené v nařízení (EU) 2024/1143. Specifikace produktu zahrnuje název produktu, popis produktu, popis metody produkce a hlavní prvky vytvářejících tradiční povahu produktu. Specifikace produktu může také obsahovat požadavky na označování. Žádost se podává příslušným orgánům členského státu, v České republice je to Ministerstvo zemědělství Sekce potravinářství. Ministerstvo zemědělství (dále také „MZe“) žádost přezkoumá

a zkontroluje, zda splňuje podmínky pro zápis. V rámci přezkumu umožní, aby se k žádosti mohly vyjádřit oprávněné osoby z ČR zveřejněním žádosti o zápis, a stanoví se lhůta, podle nařízení (EU) 2024/1143 nejméně jednoho měsíce ode dne zveřejnění. Zákon č. 452/2001 Sb. stanoví tříměsíční lhůtu a povinnost zveřejnit žádost ve Věstníku vydávaném Úřadem pro průmyslové vlastnictví. Námitku proti žádosti o zápis může podat jakákoli fyzická nebo právnická osoba, která má oprávněný zájem a je usazena nebo má bydliště v České republice. Podmínky námitkového řízení jsou popsány v § 21 zákona č. 452/2001 Sb. Pokud se MZe po přezkoumání a posouzení domnívá, že jsou splněny požadavky nařízení (EU) 2024/1143, přijme kladné rozhodnutí a podá žádost o zápis v unijní fázi. Ministerstvo zemědělství zajistí, aby kladné rozhodnutí a odpovídající specifikace produktu byly zveřejněny, a přístup ke specifikaci produktu poskytne elektronickou cestou.

Unijní fáze postupu o zápis: žádost o zápis zaručené tradiční speciality obsahuje specifikaci produktu, prohlášení Ministerstva zemědělství potvrzující, že žádost splňuje podmínky pro zápis a informace o veškerých přípustných námitkách na vnitrostátní úrovni. Žádost se předá Evropské komisi elektronicky prostřednictvím digitálního systému. Evropská komise žádost přezkoumá, ověří zda obsahuje požadované informace a přihlédně k výsledku vnitrostátního přezkumu a námitkového řízení v dotčeném členském státě. Doba přezkumu nesmí být delší než šest měsíců ode dne přijetí žádosti. Evropská komise si může od žadatele vyžádat jakékoli nezbytné další informace nebo změny žádosti, v tomto případě nepřekročí doba přezkumu pět měsíců ode dne, kdy Evropská komise obdržela odpověď žadatele. Pokud Evropská komise rozhodne, že jsou splněny všechny podmínky stanovené v nařízení (EU) 2024/1143, zveřejní v Úředním věstníku Evropské unie specifikaci produktu. Od tohoto dne po dobu tří měsíců běží námitkové řízení na úrovni Unie, kdy mohou být podávány námitky. V případě podání námitek Komise posoudí přípustnost námitek a pokud posoudí jako námitky přípustné, vyzve do pěti měsíců namítajícího a žadatele, aby přiměřenou dobu (maximálně 3 měsíce) vedli náležité konzultace, kde si vzájemně poskytnou relevantní informace. Žadatel do jednoho měsíce od ukončení konzultací oznámí Komisi výsledek konzultací a dosažení dohody, případně oznámí změnu žádosti. V závěrečné fázi Evropská komise dokončí posouzení žádosti o zápis v unijní fázi, pokud se na základě jí dostupných informací a vyplývajících z přezkumu domnívá, že nejsou splněny všechny podmínky, žádost o zápis zamítne prostřednictvím prováděcích aktů. Naopak pokud bylo vše v souladu s nařízením (EU) 2024/1143, tak Evropská komise prostřednictvím prováděcích aktů zapíše zaručenou tradiční specialitu do rejstříku. Unijní rejstřík zaručených tradičních specialit (eAmbrosia) je veřejně přístupný, majitelem je Evropská komise.

Zapsané zaručené tradiční speciality

V současné době je v rejstříku eAmbrosia zapsáno celkem 84 zaručených tradičních specialit, z toho devět jich je ze třetích zemí a 75 z členských států Evropské unie. Česká republika má v rejstříku zapsaných pět produktů živočišného původu. Spolu se Slovenskou republikou má zapsané „Špekáčky“, „Liptovský salám“, „Spišské párky“ a „Lovecký salám“, Česká republika samotná má pak zapsán jeden masný výrobek

a to „Pražská šunka“. Slovenská republika má zapsané další tři potraviny a to „Ovčí salašnícky údený syr“, „Bratislavský rožok/Pozsonyi kifli“ a „Ovčí hrudkový syr – salašnícky“.

Zatím poslední zapsanou zaručenou tradiční specialitou je „Arroz de Sarrabulho à moda de Ponte de Lima“, hotové jídlo, které si nechalo zapsat Portugalsko, postup zápisu byl ale ještě v souladu s předchozí legislativou (nařízením (EU) č. 1151/2012, které bylo zrušeno a nahrazeno nařízením (EU) 2024/1143 s účinností od 13. května 2024).

Kontrolu nad uváděním potravin s ZTS na trh má v České republice Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Státní veterinární správa.

ZÁVĚR

Označení potravin kulatou známkou zaručená tradiční specialita má svá pravidla, která se řídí jak evropským, tak národním právem. Řízení o zápisu se vede v ČR u Ministerstva zemědělství, rozhodnutí pak vydává Evropská Komise, která zapisuje specifikaci produktu do veřejné databáze eAmbrosia. V současné době má Česká republika registrovanou jednu zaručenou tradiční specialitu – „Pražskou šunku“, společně se Slovenskou republikou pak další čtyři potraviny ze skupiny masných výrobků.

LITERATURA

Evropská komise (2024): eAmbrosia rejstřík zeměpisných označení EU. [on-line]. [cit.3.2.2024]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/agriculture/eambrosia/geographical-indications-register/tsg>.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1143 ze dne 11. dubna 2024 o zeměpisných označeních pro víno, lihoviny a zemědělské produkty, jakož i zaručené tradiční speciality, a o nepovinných údajích o jakosti pro zemědělské produkty, kterým se mění nařízení (EU) č. 1308/2013, (EU) 2019/787 a (EU) 2019/1753 a zrušuje nařízení (EU) č. 1151/2012. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské Unie [vid 21-01-2025]. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/>.

Nařízení Komise (EU) 2025/27 ze dne 30. října 2024, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1143 o pravidla týkající se zápisu a ochrany zeměpisných označení, zaručených tradičních specialit a nepovinných údajů o jakosti a kterým se zrušuje nařízení v přenesené pravomoci (EU) č. 664/2014. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské Unie [vid 21-01-2025]. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/>.

Prováděcí nařízení Komise (EU) 2025/26 ze dne 30. října, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1143, pokud jde o zápisy, změny, rušení, prosazování ochrany, označování a oznamování v souvislosti se zeměpisnými označeními a zaručenými tradičními specialitami, a kterým se mění prováděcí nařízení (EU) 2019/34, pokud jde o zeměpisná označení v odvětví vína, a zrušují prováděcí nařízení (EU) č. 668/2014 a (EU) 2021/1236. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské Unie [vid 21-01-2025]. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/>.

Zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele. In: e-Sbírka [online]. Ministerstvo vnitra České republiky [vid 21-01-2025]. Dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz>.

Kontaktní adresa: MVDr. Petra Mačáková, Ph.D., Ústav ochrany a welfare zvířat a veřejného veterinárního lékařství, Fakulta veterinární hygieny a ekologie, Veterinární univerzita Brno, Palackého tř. 1, 612 42 Brno, Česká republika, e-mail: macakovap@vfu.cz